

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย (Background and Rationale)

ในปัจจุบันประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างทางสังคม ความเป็นอยู่ของประชากร รวมถึงลักษณะทางชีวิตของประชากรก็เปลี่ยนแปลงไปมากเช่นกัน และได้ส่งผลต่อภาวะความเจ็บป่วย และปัญหาสุขภาพจิตของประชาชน

จากสถิติของหน่วยงานแผนงานสุขภาพจิต สังกัดกรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข พบว่ามีผู้ป่วยที่เข้ารับบริการเพิ่มขึ้นทุกปี[1] อันเป็นผลเนื่องมาจากภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว จนทำให้คนในสังคมปรับตัวตามไม่ทัน ภาวะกดดันต่างๆ ทางจิตก็มีเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ปัญหาการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ย่อมกระทบกระเทือนต่อการดำเนินชีวิตของคนเราอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นด้านการทำงาน ค่าครองชีพ การศึกษาเล่าเรียน หรือความสัมพันธ์ในครอบครัว ทำให้เกิดความวิตกกังวลและความเครียด[2] แต่ความเครียดในการดำเนินชีวิตนั้นก็ยังมีทั้งประโยชน์ และโทษ กล่าวคือความเครียดในระดับต่ำจะช่วยในมนุษย์ดำเนินชีวิตได้อย่างมีชีวิตชีวา มีความกระตือรือร้น แต่ความเครียดในระดับสูง และมีความเครียดอยู่นานก็จะเกิดผลเสียต่อร่างกาย อารมณ์ ความคิด พฤติกรรม และบุคลิกภาพ เช่น หงุดหงิด ขาดสมาธิ วิตกกังวล สูบบุหรี่จัด นอนไม่หลับ คัดค้าน การก่อให้เกิดปัญหาทางด้านสุขภาพจิต และปัญหาอื่นๆตามมา[3] และยิ่งในผู้ที่มีความพิการด้วยแล้วความพิการก็เป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่ส่งผลให้บุคคลนั้นมีปัญหาทางด้านสุขภาพจิตได้ นอกจากนั้นเมื่อรวมกันกับปัจจัยทางสังคมแวดล้อมของบุคคลนั้นๆซึ่งอาจมีปัญหาในด้านอื่นๆด้วยแล้ว ก็อาจส่งผลให้ผู้ที่มีความพิการมีภาวะกดดันทางด้านจิตใจมากยิ่งขึ้นอีก

จากการศึกษาพบว่าในแต่ละประเทศมีจำนวนคนพิการประมาณร้อยละ 10 ถึง 15 ของพลเมือง[4] และจากการสำรวจพบจำนวนคนพิการประเภทต่างๆ จำแนกเป็นรายภาคได้ดังนี้

ตารางที่ 1[5]

จำนวนคนพิการประเภทต่างๆ จำแนกเป็นรายภาค ปี 2524

ภาค	จิตเจริญล้ำซ้ำ	ตาบอด	หูหนวก/เป็นใบ้	อัมพาต	แขนหรือขาขาด	อื่นๆ	รวม
กรุงเทพฯ	8,680	2,280	4,470	8,260	3,070	10,670	7,430
กลาง	17,360	8,750	10,240	19,750	7,340	20,650	4,090
เหนือ	11,540	12,240	17,530	17,810	4,970	30,020	4,110
อีสาน	12,670	17,840	23,190	30,290	6,750	29,900	20,640
ใต้	10,380	8,100	8,020	11,480	3,720	12,880	4,500
รวม	60,630	43,210	63,450	87,590	25,850	104,120	390,850

จากผลการศึกษาและงานวิจัยเป็นจำนวนมากพบว่า คนพิการมักจะประสบปัญหาทางอารมณ์ และจิตใจ เช่น ความรู้สึกไม่ยอมรับความสูญเสียที่เกิดขึ้น ความรู้สึกที่ตนเองไร้ค่า เศร้าซึม หงุดหงิด ไม่สนใจโลกภายนอก เป็นต้น ไม่ว่าความพิการนั้นจะเป็นความพิการมาแต่กำเนิด หรือ พิการในภายหลังด้วยสาเหตุต่างๆ ก็ตาม การที่บุคคลไม่ได้รับความสะดวกในการกระทำกิจวัตรประจำวัน การทำงานประกอบอาชีพ หรือการเข้าสังคม อันเนื่องมาจากสภาพความพิการของตน ย่อมก่อให้เกิดผลกระทบต่อความรู้สึก อารมณ์ และจิตใจของบุคคลนั้น บางรายอาจมีทัศนคติที่ไม่ดีเกี่ยวกับตนเอง โทษโชคชะตา หรือโทษบุคคล หรือสถานการณ์ต่างๆ ว่าเป็นสาเหตุให้ตนต้องประสบกับความพิการ แต่บางรายก็สามารถปรับตัว ปรับสภาพจิตใจให้กลับสู่สภาพใกล้เคียงปกติได้อย่างรวดเร็ว และพัฒนาศักยภาพของตนให้ก้าวหน้าได้อย่างดี ทั้งนี้ การบำบัดรักษาคนพิการ หรือการให้ความช่วยเหลือที่เพียงพิดเพียงพิดจะก่อให้เกิดอาการทางจิตอย่างเรื้อรังได้[6]

ทหารผ่านศึกพิการก็เป็นกลุ่มหนึ่งที่จัดอยู่ในกลุ่มของคนพิการซึ่งต้องประสบกับปัญหาทางสุขภาพจิต เช่นกัน พลโท อรุณ เชาวนาศัย ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจของทหารผ่านศึกไทย ดังนี้

1. พฤติกรรม และบุคลิกภาพเปลี่ยนไปจากเดิม บางรายจะเป็นคนก้าวร้าว ขาดความรับผิดชอบ ทำความผิดซ้ำๆ
2. ทหารผ่านศึกจำนวนหนึ่งจะหันไปใช้สุราและสารเสพติด เพื่อบรรเทาความเครียด ความกังวลใจ จะพบอันตรายของโรคพิษสุราเรื้อรังและการใช้สารเสพติดสูงกว่าในคนทั่วไป ในทหารผ่านศึก
3. ทหารผ่านศึกจำนวนหนึ่งจะมีอาการซึมเศร้าอย่างเรื้อรัง อันเป็นผลจากการสูญเสียสมรรถภาพทางร่างกาย การกระทบกระเทือนทางด้านจิตใจพวกนี้จะมีลักษณะแยกตัวเองออกจากสังคม จะหลีกเลี่ยงไม่ยอมรับความช่วยเหลือ

4. สูญเสียกำลังใจที่จะปฏิบัติงานให้ก้าวหน้าต่อไป แม้อัตติจะเคยเป็นคนที่ขยันขันแข็งมาก่อน หลังจากได้รับความกระทบกระเทือนแล้วพฤติกรรมจะเปลี่ยนไป (A motivational Syndrome)[7]

นอกจากทหารผ่านศึกพิการและคนพิการจะประสบปัญหาสุขภาพจิต และปัญหาอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นการปรับตัว การเงิน ปัญหาครอบครัวแล้ว บุคคลในครอบครัวทหารผ่านศึกพิการ และคนพิการย่อมได้รับความกระทบกระเทือนและประสบปัญหาต่างๆ ด้วยเช่นกัน เช่น ทหารผ่านศึกพิการบางรายเป็นหัวหน้าครอบครัว มีหน้าที่รับผิดชอบในการหาเลี้ยงครอบครัว แต่เมื่อต้องมาประสบอันตรายจนถึงแก่พิการไม่สามารถทำงานประกอบอาชีพได้ สมาชิกคนอื่นในครอบครัวจึงต้องรับผิดชอบหน้าที่นี้แทน ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในกรณีนี้ได้แก่ ความรู้สึกสูญเสียอำนาจในครอบครัว ความรู้สึกว่าตนเองไร้ค่า และเป็นภาระของครอบครัวของทหารผ่านศึกพิการ การที่สมาชิกในครอบครัวต้องรับผิดชอบในการหาเลี้ยงครอบครัวก่อนถึงวัยอันสมควร ความรู้สึกเบียดเบียนที่ต้องคอยดูแลคนพิการของสมาชิกภายในบ้าน เป็นต้น[6]

จากข้อความดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าคนพิการจะต้องประสบกับปัญหาทางด้านต่างๆอย่างมากมาย โดยเฉพาะปัญหาทางอารมณ์และจิตใจ หรือมีลักษณะสุขภาพจิตไม่ดีนั่นเอง ทหารผ่านศึกพิการก็เป็นคนพิการกลุ่มหนึ่งที่ต้องประสบกับปัญหาเช่นนี้ และอาจมีความรุนแรงกว่าในแง่ที่ว่า ทหารผ่านศึกพิการที่เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลทหารผ่านศึกนี้ ส่วนใหญ่ต้องรักษาตัวนาน โดยถูกส่งต่อมาจากโรงพยาบาลของ 3 เหล่าทัพ และโรงพยาบาลตำรวจ เนื่องจากโรงพยาบาลเหล่านั้นต้องหมุนเวียนผู้ป่วยใหม่เพื่อเข้ารับการรักษาตลอดเวลา ทหารผ่านศึกพิการส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัดซึ่งเป็นการยากที่จะให้สมาชิกในครอบครัวเดินทางมาดูแลอย่างใกล้ชิด และสม่ำเสมอ ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากโรงพยาบาลที่ตั้งขึ้นในลักษณะเฉพาะกิจสำหรับทหารผ่านศึกนี้มีเพียงโรงพยาบาลทหารผ่านศึก เพิ่งตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานครนี้เท่านั้น ซึ่งนอกจากจะมีแผนกที่รับรักษาโรคทั่วไปเหมือนกับโรงพยาบาลอื่นๆแล้วโรงพยาบาลทหารผ่านศึกก็ยังมีแผนกต่างๆที่รับรักษาทหารพิการและคนพิการ โดยเฉพาะอีกด้วย โดยประกอบด้วยแผนกต่างๆดังนี้

- ตึกอัมพาตบำบัด 1 และตึกอัมพาตบำบัด 2 รับรักษาพยาบาลทหารผ่านศึกพิการ และทุพพลภาพเป็นผู้ป่วยใน

- กองเวชศาสตร์ฟื้นฟูและออร์โธปิดิกส์ รับผิดชอบในการบำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพ แก่ผู้ป่วยพิการ ทั้งทหารผ่านศึกพิการ และคนพิการทั่วไปที่อาจเกิดจากผลของโรคหรือ จากอุบัติเหตุต่างๆ เพื่อช่วยเหลือผู้ป่วยเหล่านั้นให้กลับสู่สภาพใกล้เคียงกับปกติมากที่สุด ทั้งในด้านสภาพร่างกาย จิตใจ การประกอบอาชีพ ผู้ป่วยในข่ายการรักษาทางเวชศาสตร์ฟื้นฟู ได้แก่

1. Neuro – muscular disorders ได้แก่ โรคอัมพาตครึ่งซีก (C.V.A.) สมองพิการในเด็ก (Cerebral palsy) โปลิโอ (Poliomyelitis) โรคกล้ามเนื้อ (Muscular disease)

2. Musculo – Skeletal disorders ได้แก่ โรคข้อ (Arthritis) โรคทางศัลยกรรมกระดูก (Orthopedics)

3. Amputees คนไข้ที่ถูกตัดแขน ,ตัดขา
 4. Cardio – pulmonary disorders ได้แก่คนไข้ที่เป็นถุงลมโป่งพอง (C.O.P.D.) โรคหัวใจ
 5. พวกเอ็นอักเสบ (Tendonitis) ข้อติดแข็ง (Frozen Shoulder)
 6. แผนกฟื้นฟูสุขภาพจิต ให้การบำบัดรักษาและฟื้นฟูสุขภาพจิตแก่ผู้ป่วยทางจิตเวช ผู้ป่วยโรคพิษสุรา ผู้ป่วยติดยาเสพติด และผู้ป่วยที่มีโรคแทรกซ้อนทางกาย
- ทั้งนี้เนื่องจากทหารผ่านศึกพิการจะต้องเผชิญกับสภาพความพิการของตนเองแล้ว ยังต้องเผชิญความรู้สึก อ่างว้าง วิตกกังวล เบื่อหน่าย ที่จะต้องอยู่ในโรงพยาบาลเป็นเวลานานๆ คิดถึงอนาคต ฯลฯ ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนมีผลกระทบต่อสุขภาพจิตของทหารผ่านศึกพิการทั้งสิ้น

จะเห็นได้จากจำนวนทหารพิการทั้งประเทศจะมีอัตราเพิ่มขึ้นปีละประมาณ 100-200 คน ตามแต่สถานการณ์บ้านเมือง พบว่ามีทหารพิการจำนวน 78% ของจำนวนของทหารพิการทั้งหมดที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองหรือดูแลครอบครัวได้ ทหารเหล่านี้จะอยู่ในสภาพที่ถูกทอดทิ้ง ติดยาเสพติด ขาดงาน ขาดรายได้ และอารมณ์ฉุนเฉียว ซึ่งเป็นต้นเหตุแห่งการแตกแยกของครอบครัว และเป็นบ่อเกิดของอาชญากรรมต่อไปในอนาคตภายภาคหน้า[8]

นอกจากนี้ยังพบว่าทหารผ่านศึก และทหารผ่านศึกพิการ ที่ออกจากโรงพยาบาลทหารผ่านศึกไปแล้ว บางส่วนกลับเข้ามารับการบำบัดรักษาใหม่ด้วยอาการของโรคจิต โรคประสาท โรคพิษสุรา ติดยาเสพติด และโรคแทรกซ้อนทางกาย ซึ่งโรคต่างๆเหล่านี้ล้วนมีสาเหตุเกี่ยวข้องกับสุขภาพจิตของคนทั้งสิ้น

พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ได้กล่าวเนื่องในปีคนพิการสากล (2524)ว่า การสงเคราะห์และปฏิบัติต่อคนพิการนั้น วิทยาการสมัยใหม่ได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า หากได้รับการบำบัด และฟื้นฟูสมรรถภาพอย่างถูกต้อง และเหมาะสมแล้ว ก็สามารถกลับกลายมาเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าแก่ประเทศชาติได้ในที่สุด เท่ากับเป็นการเพิ่มพูนกำลังการผลิตอันเกิดจากแรงงานที่คนส่วนใหญ่พากันลงความเห็นว่า ได้สูญสิ้นไปแล้วได้กลับมาเป็นประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัว และสังคม โดยส่วนรวมเช่นเดียวกับบุคคลปกติทั่วไป แทนที่จะถูกปล่อยปละเลย และต้องตกเป็นภาระที่ไม่พึงปรารถนาของครอบครัว หรือสังคม[9]

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสุขภาพจิตของทหารผ่านศึกพิการ ที่รับการบำบัดรักษาในแผนกผู้ป่วยใน ณ โรงพยาบาลทหารผ่านศึก ทั้งนี้เพื่อ นำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้เป็นประโยชน์ในการวางแผนป้องกันปัญหาสุขภาพจิตและการช่วยเหลือทหารผ่านศึกพิการ และคนพิการต่อไป

คำถามในการวิจัย (Research Questions)

1. สุขภาพจิตของทหารผ่านศึกพิการ ที่รับการบำบัดรักษาในแผนกผู้ป่วยใน ณ โรงพยาบาลทหารผ่านศึก เป็นอย่างไร

2. มีปัจจัยใดบ้างที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพจิตของทหารผ่านศึกพิการ ที่รับการบำบัดรักษาในแผนกผู้ป่วยใน ณ โรงพยาบาลทหารผ่านศึก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Objectives)

1. เพื่อศึกษาสุขภาพจิตของ ทหารผ่านศึกพิการ ที่รับการบำบัดรักษาในแผนกผู้ป่วยใน ณ โรงพยาบาลทหารผ่านศึก
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ ระหว่างสุขภาพจิต กับปัจจัยต่างๆ ของ ทหารผ่านศึกพิการ ที่รับการบำบัดรักษา ใน-แผนกผู้ป่วยใน ณ โรงพยาบาลทหารผ่านศึก

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาสุขภาพจิตของทหารผ่านศึกพิการที่ได้รับการบำบัดรักษาในแผนกผู้ป่วยใน ณ โรงพยาบาลทหารผ่านศึก โดยใช้แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป, แบบทดสอบสุขภาพจิต และแบบทดสอบบุคลิกภาพ โดยมีตัวแปรที่ศึกษาคือ

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)

- ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่พิการ รายได้ต่อเดือน หนี้สิน
- ปัจจัยทางกาย ได้แก่ โรคกาย ปัญหาการนอนหลับ การใช้สารเสพติด
- ปัจจัยด้านการเป็นทหาร ได้แก่ ยศ อายุราชการ การชดเชยเมื่อได้รับความพิการ
- ปัจจัยด้านการผ่านศึก ได้แก่ จำนวนครั้งที่ออกราชการสนาม ชนิดของอุบัติเหตุที่ได้รับที่ทำให้เกิดความพิการ
- ปัจจัยด้านความพิการ ได้แก่ ระยะเวลาที่พิการ
- ปัจจัยทางด้านจิตสังคม ได้แก่ บุคลิกภาพ ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น

ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือภาวะสุขภาพจิตของทหารผ่านศึกพิการที่ได้รับการบำบัดรักษาในแผนกผู้ป่วยใน ณ โรงพยาบาลทหารผ่านศึก

ข้อตกลงเบื้องต้น (Assumptions)

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะใน ทหารผ่านศึกพิการ ที่รับการบำบัดรักษาในแผนกผู้ป่วยใน ณ โรงพยาบาลทหารผ่านศึก เท่านั้น

ข้อจำกัดในการวิจัย (Limitation)

ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะใน ทหารผ่านศึกพิการ ที่รับการบำบัดรักษาแผนกผู้ป่วยใน ณ โรงพยาบาลทหารผ่านศึก ซึ่งอาจจะมีปัจจัยอื่นๆที่แตกต่าง ไปจากทหารผ่านศึกพิการที่รับการ รักษา ในที่อื่นหรือผู้พิการที่รับการ รักษา ในที่อื่น หรือจังหวัดอื่นได้

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ทหารผ่านศึกพิการ (The Physically Disabled War Veterans) หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในการสงคราม หรือในการรบ หรือการป้องกัน หรือปราบปรามการกระทำอันเป็นภัยต่อความมั่นคง หรือความปลอดภัยแห่งราชอาณาจักร ไม่ว่าจะภายใน หรือภายนอกราชอาณาจักร หรือในการปราบปรามการจลาจล ตามที่กระทรวงกลาโหม หรือสำนักนายกรัฐมนตรีกำหนดจนถึง พิการทุพพลภาพจนเป็นอุปสรรคสำคัญในการประกอบอาชีพโดยมีคณะกรรมการเฉพาะกิจขององค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกที่มีแพทย์ร่วมด้วย จำนวนไม่น้อยกว่า 3 คนตรวจรับรอง[10] หรือทหารผ่านศึกผู้ได้รับความพิการเนื่องจากสาเหตุอื่น หลังจากปลดประจำการแล้ว รวมถึงทหารพิการที่เข้ารับการรักษาโรคทางกายอื่นนอกเหนือจากความพิการ และมารับ การบำบัดรักษาในแผนกผู้ป่วยใน ตึกอัมพตบำบัด 1 ตึกอัมพตบำบัด 2 และกองเวชศาสตร์ฟื้นฟูและออร์โธปิดิกส์ ณ โรงพยาบาลทหารผ่านศึก ยกเว้นผู้ป่วยที่รับการรักษาที่แผนกฟื้นฟูสุขภาพจิต

สุขภาพจิต (mental Health) หมายถึง ลักษณะสภาพจิตด้านต่างๆ ที่ทหารผ่านศึกแสดงออกมา เป็นพฤติกรรมได้ตอบกับสิ่งแวดล้อมสามารถวัดได้โดยใช้แบบทดสอบทางจิตวิทยา Symptom Distress Checklists 90 (SCL.90)

สุขภาพจิตดี หมายถึง การได้คะแนนเฉลี่ยในแบบทดสอบเท่ากับคะแนนเฉลี่ยของเกณฑ์ปกติ

สุขภาพจิตไม่ดี หมายถึง การได้คะแนนเฉลี่ยในแบบทดสอบสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยของเกณฑ์ปกติตั้งแต่ 1 ด้านขึ้นไป

เกณฑ์ปกติ หมายถึง สุขภาพจิตของคนปกติที่วัดได้ด้วยแบบทดสอบมาตรฐานทางจิตวิทยา โดยมีคะแนน มาตรฐานอยู่ระหว่าง 40 – 60

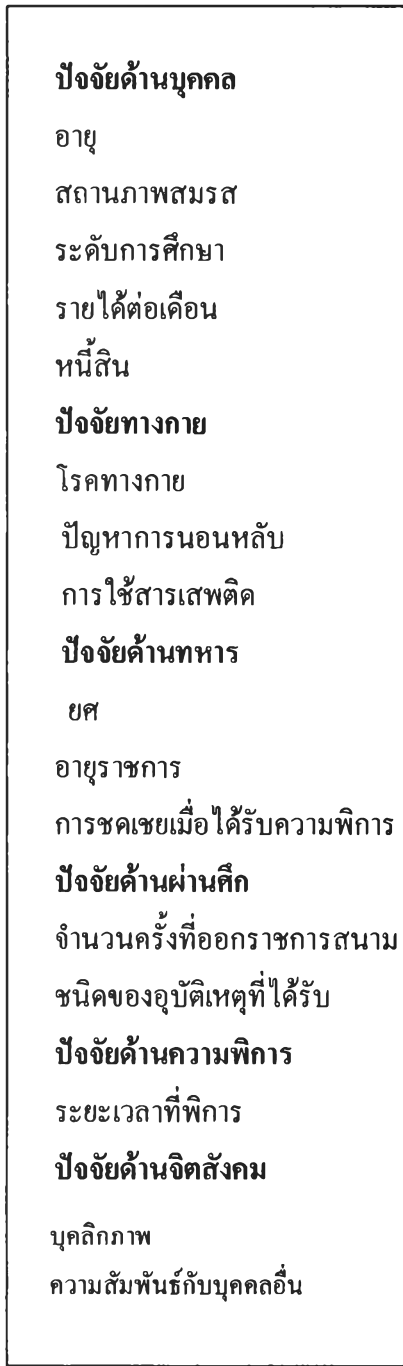
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ (Expected Benefit and Application)

1. เพื่อเป็นแนวทางในการช่วยเหลือ หรือลดปัญหาสุขภาพจิต ใน ทหารผ่านศึกพิการ ที่รับการบำบัดรักษา แผนกผู้ป่วยใน ณ โรงพยาบาลทหารผ่านศึก

2. เพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้คำนึงถึงความสำคัญของภาวะสุขภาพจิตของ ทหารผ่านศึกพิการ ที่ รับการ
บำบัดรักษาแผนกผู้ป่วยใน ณ โรงพยาบาลทหารผ่านศึก

กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

